

Egy ember az embertelenségben

vitéz **Baló Zoltán** posztumusz vezérőrnagynak,

a lengyel katonák megmentőjének rövid életrajza

Nemrég hagytuk magunk mögött a XX. századot, amely során a Kárpát-medencében két háború, két forradalom, több rendszerváltás ment végbe. Ennek következtében az évszázad nagyobb részét megélt emberek nagyon sok minden ment keresztül. Ezek közül emelek ki egy embert, aki katonatisztként szolgált az első és második világháborúban, ahol megsebesült, illetve kiemelkedő magatartást tanúsított a hadifoglyok, internáltak iránt, majd békés nyugdíjas éveke helyett méltánytalan körülmények között, érdemeit elfeledve, nélkülözve élte le utolsó évtizedeit. Őt Baló Zoltánnak hívják, és a második világháborúban a HM XXI. osztályát vezette, amely a hadifoglyokért volt felelős, ahol az utókor számára is példamutató magatartást tanúsított, mint ezredes, és mint ember egyaránt.

Baló Zoltán 1883. január 23-án született egy postatiszt legidősebb gyermekeként Budapesten. Apai nagyapja református esperes volt, aki az aradi vértanúkat kísérte el az utolsó útjukra, számukra vigasztalást nyújtva.

Baló Zoltán reáliskolában tett 1901-ben érettségét, majd a katonai képzést választva 1901-1904 között elvégezte a Ludovika Akadémiát.

Ezt követően szolgálati beosztásai:¹

1904-1913 Sopron 18- honvéd gyalogezred alantos tiszt

---

¹ összeállította: ifj Baló Zoltán mérnök alezredes HL Personália 3/A

1913-1916 Budapest ezred segédtszt, zászlóaljparancsnok

1914 Szerb harctér

1915-1916 Orosz harctér (2 alkalommal megsebesült)

1916-1920 orosz hadifogság, ahonnan Japánon keresztül tért ismét haza.

1920-1925 Budapest, Cegléd, 1. segédtszt, zászlóaljparancsnok.

1925-1930 Budapest Honvédelmi Minisztérium Személyügyi osztály

Közben 1929-ben **kinevezték ezredessé**

1930-1935 Szeged ezredparancsnok

1935-1937 Szeged testnevelési felügyelő

1937 **első nyugdíjazás**

1939-1943 Budapest Honvédelmi Minisztérium XXI. osztályvezető, mint ideiglenesen tényleges állományú nyugállományú ezredes.

1944 ismét nyugállományú

1945 május 9-én a HM igazolta, majd egyenruha és fegyverviselési engedélyét visszakapta.

1945-1946 Budapest Honvédelmi Minisztérium, Tájékoztatási osztály, lengyel ügyek intézésére vezényelték.

1946-tól ismét nyugdíjas

1950 nyugdíját megvonták

1955 fél nyugdíjat folyósítottak számára (500 Ft)

1960 a fél nyugdíját 600 Ft-ra kiegészítették.

1966. december 10. bekövetkezett halála.

1992 posztumusz vezérőrnagy.

Baló Zoltán az első világháború során hadifogságba esett, ahonnan Japánon keresztül szerencsésen hazatért, majd 1921-ben részt vett a „budaörsi csatában”. A Budaörsön lezajlott ütközet a királypárti (IV Károly) és a horthysta kormányhű erők közötti összecsapás volt, IV. Károly király magyar trónra való második visszatérési kísérlete. Baló részvételéről, szerepéről és a csata lefolyásáról később, az egyik barátjának írt levelében részletes beszámolót kapunk, amelyben többek között az alábbiakat is olvashatjuk:

„A napokban gondoltam 1921 őszére, a királypucssra, amelyben részt kellett vennem. akkor, mint fiatal őrnagy budapesti 2 gyalogezred 1. ezredsegédtisztje voltam., a kelenföldi nagy laktanyában. Ezredparancsnokom Shvoy István akkor ezredes (vezérkari) volt. Azt hiszem

szeptember 21-én déltájban riadóztatták a helyőrséget. Este odahoztak még 1 ezredtől Üllői úti laktanyából még egy vagy két zászlóaljat és azt is Shvoy alá rendelték. Éjjel kellett elindulni Budaörsre és Budaörstől nyugatra és a „Törökugrató” nevű dombon állást foglalni.”²

Ezt követően Budapesten, Cegléden, majd Szegeden szolgált. Szegeden Shvoy tábornokot, öccse váltja a parancsnoki beosztásban, aki bátyja Balóról alkotott jó véleménye ellenére megakadályozza Baló ezredes tábornoki előléptetését. Ennek következtében 1937-ben nyugdíjba helyezték. Ugyanebben az időben szolgált Szeged szomszédságában Békéscsabán Barabás Emil, aki Balót és politikai nézeteit is ez idő alatt jól megismerte. Később Barabás Emil 1939-ben altábornagyként a HM első katonai csoportfőnöke. Lengyelország németek általi megtámadását követően 1939 szeptemberében a magyar-lengyel határon megjelennek a lengyel katonai menekültek, az ő sorsukkal foglalkozó frissen felállításra került HM XXI osztály vezetőjének Baló Zoltánt javasolta.³

A váratlan helyzetről, és megbízatásáról 1963-ban az akkori Hadtörténeti levéltár és Múzeum vezetőjétől kapott felkérésre írt emlékiratában így emlékszik vissza:

„1939 szeptember havában a lengyel hadsereg nagy része kb. 40000 ember, a 2 világháborús harcok következtében Magyarországra menekült. 13 tábornok és 5000 tiszt volt közöttük.

A nemzetközi szabályok értelmében őket lefegyverezni és internálni kellett. A HM-ben fel kellett állítani a mozgósítás esetére előírt „Hadifoglyok és internáltak ügyei” c. osztályt. Ez lett a HM 21. osztály, az utasítás szerint ennek vezetésére egy vezérkari ezredes illetékes.

Én nem voltam vezérkari, csak törzstiszt, de mivel Barabás Emil altábornagy még szegedi ezredparancsnok koromból jól ismert, politikai nézeteimet is tudta, engem választott. Visszahívtak a nyugdíjból és felkértek a súlyosnak látszó feladatra.

Nehéz kezdet volt!

A Honvéd utcai, akkor Károly főherceg laktanyában utaltak ki irodahelységeket. Ez bizony elég messze volt a Várbeli HM-től, ahová gyakran kellett referálás, értekezlet stb. miatt felmenni. De rövidesen gépkocsit kaptam, annál is inkább, mert gyakran kellett vidékre utaznom.

Személyzet gyanánt nyugállományú tisztet kaptam, kik közül néhányat nem találtam alkalmasnak. Így magam kerestem megfelelő, megbízható munkaerőt.

A lengyel hadsereg részei váratlanul, hirtelen lépték át a határt. A nemzetközi szabályok értelmében a lengyel hadsereg tagjait lefegyverezni és internálni kellett. Határmenti különítményeket szerveztem, melyek a lefegyverzést tapintatosan, a hagyományos lengyel-magyar barátság jegyében hajtották végre.. Ezután az egyes csoportokat a sebtében kijelölt

---

² HL Personália 3/A doboz

³ A személyes ismeretségen kívül szerepet játszhatott a kinevezésben, hogy Baló az első világháborúban a keleti fronton harcolt, ahol megismerhette a lengyeleket.

táborhelyekre irányították. A fegyverek, hadianyag, járművek, lovak leltárba vételére és elhelyezésére a HM III. anyagi csoportfőnökség intézkedett.”

Baló ezredes munkáját 1939 szeptemberétől 1943 októberéig tudta végezni. Ekkor a lengyel ügy iránti elkötelezettségét nem jó szemmel néző a német orientáltóságú HM vezetés felmentette a beosztásból, megindított előléptetését pedig irattárba tették. Azt hogy figyelik, már jó ideje tudta. Munkája során nagyon sok lengyel tisztet, katonát és tisztek családtagjait mentette meg, szemet hunyt a sok szökésnek⁴, amellyel a lengyel internáltak déli határszakaszon elhagyták Magyarországot, majd Franciaországban, vagy Angliában harcolhattak tovább a németek ellen. Ezen kívül sok zsidó, és nem zsidó lengyel katonát átadott a lengyel polgári menekültekkel foglalkozó Belügyminisztérium IX. osztály munkatársainak.

Munkája legnagyobb elismeréseként köszönő levelek százait kapta a megmenekült lengyel polgároktól. Vezetői megbízatása során egyik legnagyobb veszélynek akkor volt kitéve, mikor egyik tiszttársa (Baló óvó szavai ellenére) egy nagyobb lengyel csoportot szöktetett Lengyelországból Magyarországra át, és Kassán elfogták őket. Baló ezredes korábbi kémelhárító kapcsolatait felhasználva megmenekítette az elfogott lengyeleket és a kollégáját, ám a megmenekültek közül később egy idősebb asszony hálája jeléül, amikor meglátta Balót, kezét csókolt neki, miközben akkor már figyelték Baló ezredes minden mozzanatát.⁵

Munkája elismerésül a lengyel katonák erkölcsi háláján kívül sok levelet, és tárgyi emléket is kapott. Az egyik ilyen (1941-ben készült) ajándéktárgyon lengyelül a következő olvasható: *„A katonaszívnek, mely megértett bennünket. Az internált lengyel katonák.”*⁶

Baló leváltása gyorsan „katonásan” történt, egyszerűen 1943 szeptember 30-án felmentették, majd hiába kérte a honvédelmi minisztert, az nem fogadta őt, és a miniszterhelyettes, aki azt sem érdemli meg, hogy nevét leírjam, csak annyit mondott Balónak, hogy: *„Ezredes úr, leléphet”!!!!*

Munkáját leghitelesebben azok a lengyel tisztek értékelhették, akiknek az érdekében közbenjárt, és végezte nap, mint nap szolgálati feladatait. Ezért most azokat a mondatokat idézem, amelyeket az internált lengyel tisztek nevében a leváltását követően a Gellért Szálló Különtermében 1943. október 30-án képviselőjük Aleksander Król mérnök alezredes mondott:

„Kedves Ezredes Úr!

Midőn 1939. szeptember havában a háború tragikus végén a lengyel hadsereg egy része Magyarországra jött, a honvédelmi miniszter úr parancsára Ezredes Úr vette át felettük a a parancsnokságot. Rövid időn belül kiérettük, hogy a mi gondviselésünket egy kiváló és nagy gyakorlattal bíró magyar tiszt vette kezébe. Az akkori igen nehéz helyzetben (körülmények

---

⁴ Sőt! Ő javasolta a lengyel internáltak vezetőjének, hogy egyenként szervezzék meg a szökést, ne csoportosan, hogy ne legyen feltűnő.

⁵ Baló visszaemlékezése. Bp. 1963 HL Personália 3/A doboz

⁶ Varga E László: A Magyarországon internált lengyel katonák történetéhez, hadtörténeti Közlemények Bp. 2006/3 sz. p 171

között) gyorsan és jól meg kellett szervezni a táborokat, kezdvén az elszállásolástól és az ellátástól. Ezen nehéz feladatnak odaadtad Ezredes Úr teljesen magadat, katonai tapasztalataidat, tudásodat, energiádat és mindenek előtt jó szívedet. Fáradhatatlan munkáddal, reggeltől estig szerveztél több mint 100 katonai tábort, létesítvén jó helyzetet kb 35 000 katonának, tisztnek és tiszti családnak. Tudtál ezredes úr nemcsak jó parancsokat adni, de a táborokkal gyakori közvetlen érintkezésekkel tudtad azokat ellenőrizni és a helyi viszonyokba tudtad azokat beilleszteni. A katonai táborokban rendet teremtettél és fegyelmet, ki tudtad részünkre eszközölni a jó elszállásolást, ruházatot és illetményeket. és később a munkavállalási engedélyt. Elérted Ezredes Úr az ő léhelyzetük rögzítését, és megalapoztad az ő együttélésüket a magyar intézményekkel, hatóságokkal és a helybeli lakossággal. Szóval, a katonai táborokban példás rendet teremtettél, és hamar és helyesen elsimítottad a pillanatnyi sűrűlódásokat. Ezredes Úr! A Te jó szívedről tanúságot tegyen az a néhány megemlékezés, amelyeket megengedek itt magamnak megemlíteni. midőn annak idején Budapesten letartóztattak néhány legkiválóbb lengyel személyt, az itt jelenlevő Kollatáj tábornokkal együtt és amikor jelentették Neked Ezredes Úr, azonnal felelősséget vállaltál értük, és néhány óra múlva szabadon lettek bocsátva.

Más esetben pedig, midőn számos közbenjárásodra sikerült Neked Ezredes Úr, három jó hazafi szabadon bocsátását elérni (Witooslawski lelkész, Lasky és Stypinski) így szóltál hozzám: azonnal hozzájuk kell utaznom, hogy egy pillanattal sem maradjunk tovább fogságban, és nehéz körülmények ellenére –kőd, eső és gépkocsi baleset- hozzájuk értél, hogy személyesen tudtukra adjad szabadon bocsájtásukat. Szintén fáradhatatlanul gondoskodtál Ezredes Úr a polgári bizottság elnökének, Slawiknak és munkatársainak szabadságra való bocsájtásáról, és hol csak tehetted enyhítetted fogsági helyzetüket.

Lehetetlen sok kiváló és jó cselekedetedet megemlíteni, hol ezredes Úr kivetted magadat (tolmács megjegyzése: értelme: veszélynek kivetted saját személyedet) kértél, segítettél, és elintéztél. Ma még nem lehet mindenről nyilvánosan beszélni.....”

Munkája során folyamatosan jó kapcsolatot ápolt a BM IX. osztály vezetőjével, Antal Józseffel, aki a lengyel polgári menekült elhelyezéséért, ellátásáért volt felelős. Egy 1943-ban zugligeten készült fotó szerint volt, hogy szabadidejüket is együtt töltötték. Talán ezért is érthetetlen számomra, hogy 1946-ban, amikor a lengyel menekültekről könyvet írt Antall József, (ekkor már újjáépítési miniszter) miért nem említette meg Baló Zoltán nevét, a katonai menekültekkel foglalkozó fejezetében.

A második világháború után több feljelentés érkezett ellene a szovjetekhez, de egy lengyel orvos megmentette az életét, miután azt állította róla, hogy ragályos beteg.⁷ Az igazoló bizottság 1945december 7-én igazolta őt, így további szolgálatának semmi akadálya nem volt.

A rövid 1945-46 időszakban teljesített szolgálat után rá is az előző rendszer tisztjeire váró élet következett be, azaz nyugdíj, majd nyugdíj elvonás, majd egy fél nyugdíjat kapott, amit kiegészítettek.

---

⁷ Varga E László: A Magyarországon internált lengyel katonák történetéhez, hadtörténeti Közlemények Bp. 2006/3 sz. p 172.

A második világháború után, a lengyelek folyamatosan keresték vele a kapcsolatot, de méltó elismerésére csak a rendszerváltás után 1999-ben került sor, amikor a Lengyel Köztársaság Elnöke a megérdemelt kitüntetést Baló ezredes bekövetkezett halála mi csak lányának adhatta át. A szocializmus évei alatt a lengyel sajtóban a következőképpen jellemezték őt: „*Baló Zoltán ezredes hitlerista ellenes őszinte lengyel barát.*”⁸

Baló ezredes egy nehéz katonai pályát járt be, de mégis mindig jókedvű, optimista ember volt, aki sohasem keseredett el. Az emberekkel, és az alárendeltjeivel egyaránt jó kapcsolatot alakított ki. *Szolgálatban szigorú, fegyelmet követel, de humanista gondolkodású, a legénységgel emberséges. volt legénységi állományú beosztottai évek, sőt évtizedek múltával, nyugdíjas korában is felkeresték. Volt amikor barátságból, vagy más esetben tanácsért, segítségért.*”⁹

Baló Zoltán ezredes, (posztumusz vezérőrnagy) katonai pályája, és életútja egyaránt példa lehet a mai emberek, katonatisztek számára. Munkáját döntően a lengyel internált katonák felügyelete jelentette, ugyanilyen korrekt magatartást tanúsított a lényegesen kevesebb számban elfogott angol, francia és szovjet hadifoglyokkal szemben is. Emlékét tábla őrzi Budapesten, a II. kerület Margit körút 58 alatti ház falán, illetve Varsóban a róla elnevezett utca örökítette meg nevét.

---

⁸ „*Za Wolnose i Lud*” 1964. május 1-15. p. 11

⁹ Baló Zoltán ezredes fia által írt összeállítás. HL Personália 3/A

Melléklet:

Baló Zoltán kitüntetési

1908 Katonai Jubileumi kereszt

1912, 1913 Emlékkereszt

1914 Bronz katonai érdemérem a kardokkal

1914, 1915 sebesülési érem

1915 Ezüst katonai érdemérem a kardokkal

1915, 1916 III. katonai érdemérem a kardokkal

1929 Bronz katonai érdemérem

1930 III. O. magyar érdemkereszt

1935 Bolgár Szent Sándor rend

1937 II. o. magyar érdemkereszt

1942 Ezüst katonai érdemérem

1999 Lengyel Köztársaság Érdemrend tiszti keresztje

Felhasznált irodalom:

1. ANTALL József: Lengyel menekültek Magyarországon a II. világháború alatt Bp., 1946
2. Barátok a bajban, lengyel menekültek Magyarországon, 1985 Budapest Európa Könyvkiadó
3. GODÓ Ágnes: *Magyar-lengyel kapcsolatok a második világháborúban.* Zrínyi Kiadó, Kossuth Könyvkiadó Budapest, 1976.
4. Hadtörténeti levéltár, Personália 3/A, és 3/B dobozok
5. Hadtörténeti Múzeum, Baló hagyaték, fotót album
6. HORVÁTH Attila: A magyar királyi honvédség szerepe a lengyel katonai és polgári menekültek fogadásában, valamint az ország belsejébe történő szállításában In: *Akadémiai közlemények 211.* Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Budapest. 1996
7. KAPRONCZAY Károly: *Lengyel menekültek Magyarországon 1939-1945.* Mundus Kiadó, Budapest, 2009.
8. STOLARSKI Jan és SZENYÁN Erzsébet szerk.: *Menekült-rapszódia. Lengyelek Magyarországon, 1938-1945.* Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2000.

9. VARGA E. László: A Magyarországon internált lengyel katonák történetéhez, hadtörténeti Közlemények Bp. 2006/3 sz.
10. VARGA E. László: A Magyarországon internált lengyel katonák történetéhez. Budapest , In: *Valóság*, 1985/3. 23-29.
11. Za Wolnose i Lud 1964. május 1-15